

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 346.61

ГЕМБАРА О.Ю.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЗНАЧЕННЯ ЦІН

Статтю присвячено аналізу проблеми правового регулювання позначення цін на товари та послуги. Розглянуто питання щодо способу позначення ціни, вимог до оформлення цінників, грошової одиниці, у якій вказується ціна, мови цінника тощо. Окрему увагу приділено питанню щодо повноважень органів місцевого самоврядування висувати додаткові вимоги до оформлення цінників на товари (послуги), зокрема щодо введення вимоги позначати країну походження товару. Сформовано пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства України.

Ключові слова: ціна, ціноутворення, цінник, грошова одиниця, права споживача на інформацію про товар, країна походження товару.

Статья посвящена анализу проблемы правового регулирования обозначения цен на товары и услуги. Рассмотрены вопросы о способе обозначения цены, требования к оформлению ценников, использованию денежной единицы, в которой указывается цена, языку ценника и т. п. Особое внимание уделено вопросу о полномочиях органов местного самоуправления выдвигать дополнительные требования к оформлению ценников на товары (услуги), в частности вводит требования обозначать страну происхождения товара. Сформированы предложения по внесению изменений в действующее законодательство Украины.

Ключевые слова: цена, ценообразование, ценник, денежная единица, права потребителя на информацию о товаре, страна происхождения товара.

This article analyzes the problems of legal regulation of prices to goods and services. The questions about the way the prices refer to the price tag registration requirements, the use of the currency in which the price is specified, the language of the price tag, etc. Particular attention is paid to the local authorities the powers to put forward additional requirements for the design of price tags on goods (services) in particular, to introduce labeling requirements of the country of origin of the goods. Proposals to amend the current legislation of Ukraine are formed.

Key words: price, pricing, price tag, currency, consumer rights to information about the product, country of origin of goods.

Вступ. Ціна традиційно розуміється як грошовий вираз вартості товару. За умов ринкової економіки ціна виступає важливим джерелом інформації для виробника, орієнтиром, який скеровує його дії. Крім того, вона відіграє роль стимулятора, бере участь в розподіленні доходів, виконує обліково-вимірвальну функцію тощо.

Порядок визначення цін на товари, роботи та послуги незалежно від сфери господарської діяльності визначено законодавством про ціноутворення, що сьогодні складається з численної кількості нормативно-правових актів, яка, на жаль, на сьогодні не утворює єдиної узгодженої системи нормативних приписів. Суперечливість, недостатня чіткість законодавчих вимог, великий обсяг підзаконного нормативно-правового регулювання, неврахування об'єктивних потреб практики, зумовлених у тому числі різкою зміною економічно-соціальних показників, призводять до негативних наслідків у правовому регулюванні ціноутворення в Україні, відсутності належної правової основи для стабільного ведення господарської діяльності. Як вбачається, основною причиною такої ситуації виступає недостатність наукових напрацювань з питань правового регулювання ціноутворення в господарській

діяльності, які можуть виступити основою для подальшого вдосконалення законодавчого регулювання суспільних відносин в цій сфері, а також вирішення проблем, виявлених судовою практикою під час вирішення спорів, пов'язаних із ціноутворенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим питанням правового регулювання ціноутворення в господарській діяльності приділяли увагу такі вчені, як Н.В. Барактян, В.М. Василенко, В.М. Гайворонський, Д.В. Задихайло, І.Є. Замойський, Г.Л. Знаменський, В.К. Мамутов, В.С. Мартем'янов та інші. Питаннями ціноутворення та цінової політики займалися такі науковці: А.В. Волошенко, Г.Д. Джумагельдієва, В.С. Пінішко, І.К. Салімжанов, Д.М. Стеченко, Ю.Г. Тормоса, Л.О. Шкварчук та ін. Дослідження різних аспектів регулювання цін і кон'юнктури ринку відбилися в наукових працях зарубіжних учених: Ф. Еджуорта, Дж. Карлі, Э. Ласпейреса, В. Парето, А. Маршалла, Г. Пааше, І. Фішера, Дж. Хікса та інших. Їх здійснювали також провідні вітчизняні вчені: Ю.Д. Білик, В.І. Власов, Б. Гладик, Л.В. Дейнеко, Б.П. Дмитрук, Т.А. Зінчук, С.М. Кваша, П.И. Коренюк, В.М. Онегіна, Б.Й. Пасхавер, О.Ю. Романов, А.М. Шпичак, Л.А. Шкварчук, А.А. Чухно та інші. Але при цьому питання правового регулювання позначення ціни доктринально не розкрили.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати стан законодавчого забезпечення належного позначення ціни на товари.

Результати дослідження. Відповідно до ч. 3 ст. 263 Господарського кодексу України [1] господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання, зокрема у формі роздрібною торгівлі (та громадського харчування). В її межах виникають досить специфічні питання стосовно оформлення інформації про ціну.

Так, згідно з ч. 1 ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» [2] споживач має право на одержання необхідної, доступної, достовірної та своєчасної інформації про продукцію, що забезпечує можливість його свідомого і компетентного вибору. Інформація має бути надана споживачеві до придбання ним товару чи замовлення роботи (послуги). Інформація про продукцію не вважається рекламою. Інформація про продукцію має містити зокрема дані про ціну (тариф), умови та правила придбання продукції.

До того ж відповідно до ч. 3 ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» продавець (виконавець), який реалізує продукцію, має обов'язково зазначати ціну кожної одиниці такої продукції або однієї категорії продукції та ціну однієї стандартної одиниці цієї продукції. Написи щодо ціни реалізації продукції мають бути чіткими і простими для розуміння. Ціна продукції має включати всі податки та неподаткові обов'язкові платежі, які відповідно до законодавства сплачуються споживачем під час придбання відповідної продукції. При цьому не є обов'язковим відокремлення податків, у тому числі непрямих. Міністерство економіки України у листі від 17 січня 2001 р. № 55-38/15 [3] цілком слушно зауважило, що позначення на ярликах цін (цінниках) товарів суми ПДВ не передбачено. Надання інформації окремим рядком про податок на додану вартість (ПДВ) стосується тільки розрахункових документів (касовий чек, товарний чек, розрахункова квитанція і т. д.), що підтверджують факт продажу (повернення) товару або надання послуг.

Ціна товару зазначається за одну упаковку такого товару, а якщо товар поставляється без упаковки – за одиницю вимірювання, яка звичайно застосовується до такого товару. У разі, коли за одну ціну пропонується кілька товарів, робіт або послуг чи їх поєднання, або якщо продавець (виконавець) надає споживачеві під час реалізації однієї продукції право одержати іншу за зниженою ціною, споживача інформують щодо:

1) змісту та вартості пропозиції та у разі пропонування товарів, робіт або послуг за одну ціну – ціни таких товарів, робіт або послуг, взятих окремо;

2) умов прийняття пропозиції, зокрема строку її дії та будь-яких обмежень, включаючи обмеження щодо кількості.

Із урахуванням п. 8 ст. 3 Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [4] суб'єкти господарювання під час продажу товарів (надання послуг) зобов'язані зокрема реалізовувати товари (надавати послуги) за умови наявності цітника на товар (меню, прейскуранта, тарифу на послугу, що надається) у грошовій одиниці України. Крім того, ця норма фактично знімає питання щодо можливості під час реалізації товарів чи надання послуг використовувати цітники в іноземній валюті.

Інших (більш деталізованих) вимог до оформлення ціників на рівні законів України законодавство не містить. Водночас відповідно до п. 15 Правил роздрібною торгівлі, непродовольчими товарами [5] суб'єкт господарювання позначає роздрібні ціни на ярликах (цінниках) або в покажчиках цін товарів, що надходять до продажу. Інформування споживачів про роздрібні ціни на товари здійснюється за допомогою таких засобів:

– ярликів цін (ціників) на зразках товарів або покажчиків цін в підприємствах роздрібною торгівлі;

– ярликів цін (ціників), прейскурантів алкогольних напоїв, меню та прейскурантів цін на куповані товари у закладах ресторанного господарства.

Ярлик цін (цінник) призначається для надання споживачам основної інформації на окремий товар, покажчик цін і прейскурант цін на куповані товари – на низку товарів, що є у продажу, меню – про перелік страв, кулінарних, булочних, борошняних кондитерських виробів, що пропонуються протягом дня.

Роздрібні ціни також можуть бути позначені на товарних ярликах, етикетках підприємств-виробників, упакувці, у якій товар продається населенню, або безпосередньо на самому товарі, якщо позначення ціни не псує його товарний вигляд та не знижує якість товару.

Відповідно до п. 9 Інструкції про порядок позначення роздрібних цін на товари народного споживання в підприємствах роздрібною торгівлі та закладах ресторанного господарства [6] ярлики цін (цінники), прейскуранти цін на куповані товари, покажчики цін обов'язково підписуються працівником, відповідальним за формування, установаження або застосування цін, і завіряються печаткою або штампом суб'єкта господарювання із зазначенням дати підписання. Невиконання цієї норми неодноразово було приводом для застосування до суб'єктів господарювання штрафів. У багатьох випадках суди вважали правомірним накладання штрафів тоді, коли цінники не завірені підписом з датою, печаткою [7; 8].

На наш погляд, вимоги щодо скріплення печаткою ярликів цін (цінників), меню і прейскурантів зараз є застарілими. Відповідно до ст. 58–1 Цивільного кодексу України [9] суб'єкт господарювання може не мати печатки. Із урахуванням положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15 квітня 2014 р. № 1206-VII [10] (набув чинності з 30 жовтня 2014 р.), яким внесені зміни до декількох десятків законів України, використання печатки є добровільним. Вважаємо, що зазначені положення Інструкції мають буди узгоджені з чинними приписами законодавства щодо використання печаток.

Окремої уваги потребує питання використання мови в позначенні ціни на товари (послуги). Відповідно до абз. 20 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про захист прав споживачів» інформація споживачеві має надаватися згідно із законодавством про мови. Відповідно до ч. 3 ст. 26 Закону України «Про засади державної мовної політики» [11] маркування товарів, інструкції про їх застосування тощо виконуються державною мовою і регіональною мовою або мовою меншини. За рішенням виробників товарів поруч із текстом, викладеним державною мовою, може розміщуватися його переклад іншими мовами. Пунктом 4.1 розділу 4 ДСТУ 4519:2006 «Непродовольчі товари. Споживче маркування товарів легкої промисловості» [12] встановлено, що під час продажу товарів/виробів суб'єкт господарювання зобов'язаний забезпечити споживача необхідною, доступною, вірогідною та своєчасною інформацією про товари/вироби державною мовою.

Окремо також необхідно зупинитися на питанні позначення на ціниках країни походження товарів. Законодавство таких вимог не висуває. Однак останнім часом окремі органи місцевого самоврядування ухвалили рішення, якими встановлено додаткові вимоги до ціників. Наприклад, рішенням від 26 лютого 2015 р. № 71/25 [13] Луцька міська рада зобов'язала суб'єктів господарювання, які здійснюють гуртову, роздрібну торговельну діяльність на території міста Луцька, вжити заходів для спеціального інформування споживачів про товари російського походження шляхом запровадження помітного маркування товарів позначкою «Товари з Російської Федерації» з окремим нанесенням зображення прапора Російської Федерації та/або зазначенням цієї інформації на ціниках, а також за можливості шляхом розміщення таких товарів на окремих полицях. Львівська міська рада у Плані заходів з координації інформаційної діяльності та захисту інформаційної безпеки на території міста Львова у 2014–2016 роках (додаток до ухвали № 3568 від 10 липня 2014 р.) [14] встановила припис, яким суб'єктам господарювання на території міста Львова, що здійснюють гуртову, роздрібну торговельну діяльність у закладах торгівлі, розміщених в окремих будівлях, малих архітектурних формах, приміщеннях тощо, наказано вжити заходів для спеціального помітного маркування товарів російського походження позначкою «Товари з Російської Федерації» з нанесенням зображення прапора Російської Федерації (з окремим нанесенням зображення прапора Російської Федерації на ціники товарів російського походження) та їх розміщення на окремих полицях. Аналогічне рішення прийнято Київською міською радою.

Для ухвалення таких рішень місцеві ради посилаються зокрема на ст. 17 Конституції України [15], ст. 7, ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» [16], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [17] (зокрема ст. 26).

Варто зазначити, визнаючи захист суверенітету, територіальної цілісності України, її економічної та інформаційної безпеки найважливішою функцією держави, ч. 1 ст. 17 Конституції України водночас не вказує, які саме органи її виконують. Коло суб'єктів, на яких покладається виконання цієї функції, можна визначити шляхом тлумачення частин 2–4 ст. 17, статей 85, 102, 106, 107, 116 Конституції України, а також ст. 4 Закону України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки України» [18].

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про основи національної безпеки України» суб'єктами забезпечення національної безпеки є зокрема місцеві державні адміністрації та органи місцевого само-

врядування. Водночас відповідно до ст. 9 «Повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки» цього закону місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують вирішення питань у сфері національної безпеки, віднесених законодавством до їхньої компетенції. Ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» встановлює перелік основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві, ст. 8 є певною мірою деклараційною. Вона (з урахуванням геополітичної і внутрішньої обстановки в Україні) констатує, що діяльність усіх державних органів має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, викориненні злочинності, вдосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації. Крім того, наводить основні напрями державної політики з питань національної безпеки України. Конкретних повноважень органів місцевого самоврядування вона не називає. Крім того, не містить відповідних повноважень і профільний Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Висновки і пропозиції. Отже, чинні сьогодні законодавчі положення, спрямовані на правове регулювання позначення цін, потребують вдосконалення й узгодження окремих приписів з актами більшої юридичної сили. Йдеться зокрема про необхідність внесення змін до Інструкції про порядок позначення роздрібних цін на товари народного споживання в підприємствах роздрібною торгівлі та закладах ресторанного господарства з метою вилучення вимоги щодо скріплення печаткою ярликів цін (цінників), меню і прейскурантів з метою її узгодження із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» від 15 квітня 2014 р. № 1206-VII (набув чинності з 30 жовтня 2014 р.), згідно із яким використання печатки в Україні є добровільним.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 303. – Ст. 462.
2. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 30. – Ст. 379.
3. Лист Міністерства економіки України від 17 січня 2001 р. № 55-38/15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua-info.biz/legal/basedp/ua-zmwfpe.htm>.
4. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 6 липня 1995 р. № 265/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 28. – Ст. 205.
5. Правила роздрібною торгівлі непродовольчими товарами, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19 квітня 2007 р. № 104 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 86. – С. 197. – Ст. 3183.
6. Інструкція про порядок позначення роздрібних цін на товари народного споживання в підприємствах роздрібною торгівлі та закладах ресторанного господарства, затверджена наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України від 4 січня 1997 р. № 2. // Офіційний вісник України. – 1997. – № 3. – С. 118.
7. Постанова Тернопільського окружного адміністративного суду від 24 вересня 2010 р. у справі 2-а-2680/10/1970 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37725780>.
8. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 29 травня 2013 р. у справі № 34721/10/9104 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31634282>.
9. Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 7. – Ст. 461.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу : Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1206-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 24. – С. 2129. – Ст. 885.
11. Про засади державної мовної політики : Закон України від 3 липня 2012 р. № 5029-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 23. – С. 1237. – Ст. 218.
12. ДСТУ 4519:2006 «Непродовольчі товари. Споживче маркування товарів легкої промисловості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://altair.net.ua/uk/dstu/>.
13. Рішення Луцької міської ради від 26 лютого 2015 р. № 71/25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lutskrada.gov.ua/reiestr-regulyatornih-aktiv>.
14. План заходів з координації інформаційної діяльності та захисту інформаційної безпеки на території м. Львова у 2014–2016 роках (додаток до ухвали № 3568 від 10 липня 2014 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada/rishennialor.nsf/52889c345440ab40c2257b55007e8f51/30214df064c60412c2257d1900495427/\\$FILE/1162.doc](http://gw1.oblrada.lviv.ua/rada/rishennialor.nsf/52889c345440ab40c2257b55007e8f51/30214df064c60412c2257d1900495427/$FILE/1162.doc).

15. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

16. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – С. 38. – Ст. 1433.

17. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Офіційний вісник України. – 1997. – № 25. – С. 20.

18. Конституція України: науково-практичний коментар / редкол.: В.Я. Тацій, О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш та ін. ; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 1128 с.

УДК 347.1

САДЧЕНКО М.М., НОВАКОВЕЦ В.М.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

У статті аналізуються поняття та ознаки капітального будівництва, досліджуються дискусійні питання, пов'язані з сутністю капітального будівництва та договором підяду на капітальне будівництво.

Ключові слова: капітальне будівництво, договір підяду на капітальне будівництво, будівництво.

В статье анализируются понятие и признаки капитального строительства, исследуются дискуссионные вопросы, связанные с сущностью капитального строительства и договором подряда на капитальное строительство.

Ключевые слова: капитальное строительство, договор подряда на капитальное строительство, строительство.

The article analyzes the concept and characteristics of capital construction, explores controversial issues related to the essence of capital construction, and the work contract for capital construction.

Key words: capital construction, contract for capital construction, construction.

Вступ. Вперше поняття «капітальне будівництво» з'явилося у радянському законодавстві, однак зі зміною всієї системи господарювання воно наповнилось дещо новим змістом, проте ці зміни недостатньо повно та чітко відображені в чинному законодавстві, через що в юридичній науці бракує чіткого усвідомлення сутності капітального будівництва та його відмінностей від будівництва. Наразі деякі питання не вирішені остаточно та обговорюються науковцями.

Стан дослідження проблеми. Дослідження проблем капітального будівництва розпочалось практично одразу після появи цього поняття. Серед дослідників останніх років, які комплексно займались цією проблемою, варто виділити таких науковців, як М.С. Біленко, К.О. Городненко, А.Б. Гриняк, Г.М. Гриценко, В.Г. Олюха, С.В. Сенік. Водночас вони, як і інші науковці, обгрунтовують подекуди різні позиції з дискусійних питань, єдина позиція ними поки що не вироблена.

Постанова завдання. Метою статті є дослідження дискусійних аспектів юридичної сутності капітального будівництва та правового регулювання змісту та істотних умов договору підяду на капітальне будівництво.

Результати дослідження. Передусім варто зазначити, що поняття «капітальне будівництво» не має усталеного визначення та однозначних критеріїв відмежування від інших понять. Останнім часом дослідники приділяють істотну увагу цій проблемі, однак видається, що деякі з них не заглиблюються

© САДЧЕНКО М.М. – кандидат юридичних наук, викладач кафедри економіко-правових дисциплін (Національна академія внутрішніх справ)

© НОВАКОВЕЦ В.М. – кандидат юридичних наук, старший слідчий (Києво-Святошинський районний відділ поліції)